

Karšuvos giria

Vytautas Uselis

Nemuno žemupio lygumoje plyti ketvirta pagal dydį Lietuvoje Karšuvos giria. Ilgus amžius ją skyrė tarpvalstybinė siena su Rytų Prūsija, todėl ir giria vadinta nevienodai – Tauragės–Jurbarko giria, Viešvilės–Smalininkų miškai, Jūros giria. Buvusios sienos žymės dar iki šiol ryškios ir šiuo metu saugomos kaip kultūros paveldo objektas. Girią dabar dalijasi Jurbarko, Tauragės ir Pagėgių savivaldybės.

Karšuvos girioje daugiausia pušynų, nes visame masyve vyrauja smėlio dirvožemiai, susiklostę senovinėje Nemuno deltoje ir prieledyninėse mariose. Didelę dalį užima pelkės, iš kurių žymiausi Laukesos ir Artosios–Gličio pelkynai. Pirmasis nuo 1966 m. tapo eksploatuojamu durpynu, o antrasis pateko į 1991 m. įsteigtą Viešvilės rezervatą. Pelkėtuose

plotuose greta pušynų ir eglynų nemažą dalį užima juodalksnynai. Smėlingą lygumą daug kur pajavirina žemyninių kopų gūbriai, kuriuos vėjai supustė praeityje, kai dar neaugo miškai ar juos laikinai apnaikindavo ugnis.

Būdama skirtingose valstybėse giria patyrė nevienodą žmogaus veiklos poveikį. Rytprūsių pusėje XIX–XX a. sandūroje prasidėjo intensyvios miškininkystės laikotarpis. Miškai sudalinti smulkiais 25–30 ha ploto kvartalais, kas antra kvartalinė linija pravažiuojama įrengtomis sankasomis per pelkes ar prakasimais per kopas. Visos buvusios pelkės nusausintos, upeliai kanaluoti. Didesnių pokyčių išvengė tik Viešvilės upelio slėnis ir Kaskalnio kopynas. Kita girios dalis išliko gerokai natūralesnė ir turtingesnė gamtinių vertybių.

Laukinio gamtos grožio dar nemažai likę rytinėje

Buvusi Rytprūsių siena Karšuvos girioje – valstybės saugomas objektas

Karšuvos girios dalyje. Šiaurrietiniame kampe Balandinės girininkijoje plyti nemaža Baužaičių aukštapelkė, neseniai paskelbta telmologiniu draustiniu. Tai bene labiausiai į rytus nutolusi vakarinio tipo aukštapelkė su ryškiais pakraštiniais šlaitais. Gretimose Globių ir Mantvilių girininkijose didelė nepažeistų pelkėtų miškų įvairovė. Pelkiniai pušynai, juodalksnių raistai ir sausi kopėti

Kaskalnio kopose

pušynai susipina į sudėtingą labirintą. Smėlio klodas šioje girios vietoje nestoras, todėl didesnius plotus užima eglynai, nemažai drebulynų, pavienių senolių ąžuolų. Šalia Laukesos pelkės galima užtikti tarp raistų pasislėpusio sunykusio Plientrakio kaimo liekanas. Nors Laukesos pelkė ir paversta durpynu, jos rytinės prieigos dar dvelkia laukinės gamtos paslaptingu.

Piečiau esantys Pašvenčio girininkijos miškai jau kitokie. Raistų čia nedaug – tik apie Žirnelio upelį gausiau. Lemantiškių miškas gali pasigirti nemažu aukštų žemyninių kopų masyvu. Šventosios ir jo intako Juodšakio upeliais ilgus amžius ėjo ne tik tarpvalstybinė, bet ir vakarinė skalvių genties riba. Arčiau Jurbarko po pušynų smėliu slūgso nemaži žvyro telkiniai, todėl miškai daug kur užleidžia vietą karjerams. Ties Palėkių kaimu giria nusileidžia stačiu žvyringu šlaitu į Nemuno slėnį. Čia dar galima aptikti nykstančių atvirų smėlynų ir žvyrynų buvei-

nių su retų augalų ir vabzdžių bendrijomis.

Smalininkų girininkija turtinga pelkinių miškų. Nors praeityje jie buvo apsausinti, nemaža dalis dabar atsigauna ir yra saugomi kaip kartinės miško buveinės. Įdomi vieta yra Tetervinės pelkė ir vienkiemis. Iš tikro anksčiau čia buvo girininkijos sodyba, kuri vadinosi „Auerhahn“ (vokiškai „kurtinys“). Kurtiniai laikėsi keliose pietvakarinės girios dalies vietose ir tik pokariu pamažu išnyko. Šiuo metu Viešvilės rezervato direkcijoje įkurtas kurtinių veislynas bando atkurti šių nuostabių paukščių populiaciją.

Toliau į vakarus tęsiasi Kalvelių girininkijos plotai. Miškus čia pagyvina įsiterpusios Apšriūtų, Leipgirių, Žardelių, Vilktačio kaimų sodybos. Pietinėje dalyje palei Nemuno slėnį tęsiasi įdomus kopų ruožas. Jo kilmė jau kitokia nei girios glūduroje. Tai gali būti retai aptinkamos paupinės ar net pusiau jūrinės kopos iš Litorinos jūros laikotarpio,

Rytprūsiuose miško keliai buvo apsodinami ąžuolais

Viešvilės gamtinis takas

Autoriaus nuotrauka

kai Nemuno slėnis buvo tapęs siaura jūros įlanka. Palei Nemuną nuo seno kūrėsi žmonės. Miške prie Naudvario vienkiemio neseniai buvo aptikta I tūkst. pr. Kr. senumo gyvenvietė ir kapinynas.

Viešvilėje reiklesnis keliautojas jau gali pasinaudoti ir pažinimui įrengtu gamtiniu maršrutu. Jis veda nuo miestelio centre esančio žuvitakio per buvusį dvaro parką, pro bukų medynus, palei Viešvilės rezervato pietinį pakraštį. Turbūt Lietuvoje nėra kitos vietos, kur per keletą minučių galima gyvai persikelti nuo Vakarų Europoje paplitusių ūksmingų bukynų prie laukinės spygliuočių taigos sengirės.

Viešvilės girininkijos miškai slepia ir ne tokius

malonius praeities pėdsakus. Vakariniame pakraštyje jauni medynai užstoja daugybės sodybų liekanas. Tai buvęs didelis, plačiai išsidrikęs Baltupėnų kaimas. Jo gyventojai karui baigiantis pasitraukė, o pokariu beveik visos sodybos buvo nuniokotos. Vietoj buvusių 550 gyventojų dabar čia tėra tik keletas. Giliau miške dar galima aptikti ir didelės sovietinės raketinės bazės griuvėsius.

Šiauriau Viešvilės tęsiasi Jūravos miškai su Kaskalnio kopų

masyvu. Tik visai neseniai paaiškėjo, kad šios vietovės pavadinimas kilo nuo perkasto kalno (kopos). O perkastas jis buvo slapto Lietuvos–Lenkijos valdovo Žygimanto Senojo ir kryžiuočių ordino magistro Albrechto susitikimo proga 1517 m.

Išpūdingas Kaskalnio kopynas, ko gero, slepia dar vieną mokslininkų neatskleistą paslaptį. Iškart į vakarus nuo kopų masyvo plyti panašaus dydžio užpelkėjusi dauba, anksčiau vadinta Didžiąja bala („Didle Bale“), nusausta dar prieš Antrąjį pasaulinį karą. Kas gali paneigti, kad šiame plote kadaise po gaisro ar miško lydymo atsidendusį smėlyną išpustė vyraujantys vakarų vėjai, sukurdami kopų virtines ir vėliau užpelkėjusią daubą.

Rytinėje Karšuvos girioje akį traukia seni ąžuolai

Viešvilēs gamtinis takas

Viešvilēs bukynai – užuomina apie šiltējantį klimatą